

5. Токмакова І.В. Адаптивне управління інноваційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту / І.В. Токмакова. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 369–372.

6. Официальный сайт Европейской экономической Комиссии ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unepce.Org>.

7. Большой юридический словарь. – М. : Инфра-М, 2009. – 864 с.

8. Інжиніринг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інжиніринг>.

9. Американский совет инженеров по профессиональному развитию / Официальный сайт Ассоциации инженеров гражданского строительства ASCE [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.asce.org> (Официальный сайт Ассоциации инженеров гражданского строительства ASCE).

10. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : [ученик] / Р.А. Фатхутдинов ; 4-е изд. – СПб. : Питер, 2003. – 400 с

11. Раппопорт Б.М. Инжиниринг и моделирование бизнеса / Б.М. Раппопорт, А.И. Скубченко. – Москва : Экмос, 2001. – 240 с.

СУБ'ЄКТНО-ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВАЖЕЛІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

SUBJECTIVE-HIERARCHICAL APPROACH TO FORMATION OF SOCIAL AND ECONOMIC LEVERS OF INFLUENCE ON THE COMPANY DEVELOPMENT

У статті ідентифіковано суб'єктно-ієрархічний підхід до формування соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства. Розглянуто характер і спектр впливу цих важелів суб'єктами мікро-, макро- та мезорівнів. Побудовано концептуальну модель впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємства з урахуванням макро-, мезо- та мікрорівнів впливу. У межах моделі виокремлено суб'єктів, цілі, зміст та призначення важелів, а також результати їхнього впливу.

Ключові слова: важіль, підприємство, розвиток, соціально-економічний важіль, суб'єктно-ієрархічний підхід.

В статье идентифицирован субъектно-иерархический подход к формированию социально-экономических рычагов влияния на развитие предприятия. Рассмотрены характер и спектр воздействия этих рычагов субъектами микро-, макро- и мезоуровней. Построена концептуальная модель влияния

социально-экономических рычагов на обеспечение поливекторного развития предприятия с учетом макро-, мезо- и микроуровней влияния. В рамках модели выделены субъекты, цели, содержание и назначение рычагов, а также результаты их воздействия.

Ключевые слова: рычаг, предприятие, развитие, социально-экономический рычаг, субъектно-иерархический подход.

The article identifies the subject of hierarchical approach to modelling of social and economic levers of influence on the company development. The influence of these levers by entities on micro, macro and meso levels is described. The conceptual model of social- economic tools is built to provide multi-vector company development based on macro, meso and micro levels. Within the model subjects, objectives, content and purpose of the levers and the results of their influence are described.

Key words: lever, enterprise development, social and economic lever, the subject hierarchical approach.

УДК 334.71:[33.02+316.4.063

Дідик А.М.

к.е.н., здобувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми. Важливим аспектом із позиції забезпечення дієвості впливу соціально-економічних важелів на розвиток підприємств є суб'єкти впливу, адже генерувати та використовувати інноваційні, інвестиційні, податкові, тарифно-цінові, культурологічні та інші такі важелі в межах внутрішнього і зовнішнього середовища можуть лише уповноважені суб'єкти, у ролі яких фігурують державні органи влади, місцеві органи самоврядування, власники і менеджери компаній, обслуговуючі інституції, споживачі, конкуренти тощо. Кожна організація оцінює найбільш пріоритетних та впливових стейкхолдерів, які здатні забезпечити максимальний вплив на її діяльність, та моніторить важелі, що використовуються зацікавленими особами. Зокрема, якщо конкуренти знизять

ціни на аналогічну для підприємства продукцію, то воно неодмінно повинно відреагувати певними діями у відповідь: або також знизивши ціну, або почавши використовувати більш агресивні маркетингові заходи. Це обумовлює актуальність і практичну спрямованість тематики ідентифікування суб'єктно-ієрархічного підходу до формування соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить вивчення теорії і практики, проблема формування і використання соціально-економічних важелів для забезпечення розвитку підприємств доволі детально висвітлена у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, з-поміж яких варто виокремити праці І. Алексєєва,

Ю. Бережної, Т. Богославець, В. Василенка, М. Виклюка, А. Воронкової, В. Гресика, А. Гриньова, І. Дрожжиної, Г. Зиміної, Ю. Іванова, О. Іваницької, К. Косицького, А. Костюка, О. Кузьміна, А. Ломейка, Л. Мельника, О. Мельник, В. Орлової, Г. Ползикової, Ю. Полонської, Ф. Растегаєва, В. Самуляка, Л. Севрюкова, М. Фролової, Т. Шашкової, С. Шишковського, Г. Ялового, В. Ячменьової та багатьох інших. Авторами, зокрема, виокремлено види таких важелів, конкретизовано їхнє змістове наповнення, висвітлено умови їхнього використання, ресурсне забезпечення практичного застосування, методи прогнозування сприятливої та несприятливої дії тощо. Водночас існуючі напрацювання у цій сфері не дають змоги повною мірою розкрити комплекс формування соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства з позиції суб'єктно-ієрархічного підходу.

Постановка завдання. Метою дослідження є ідентифікування суб'єктно-ієрархічного підходу до формування соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства і побудова відповідної моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що підприємства є відкритими соціально-економічними системами, їхній розвиток залежить від рушійних сил, що впливають як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища [2; 6]. При цьому суб'єкти формування та використання соціально-економічних важелів на макrorівні (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, Державна фіскальна служба, Національний банк України тощо) зазвичай переслідують властиві їм цілі, пов'язані із забезпеченням та захистом національних інтересів, реформуванням економіки, підвищенням соціального захисту, покращанням якості життя населення, протидією кризовим явищам в економіці, стабілізацією національної валюти, модернізацією структури економіки, наповненням державного бюджету тощо.

Для досягнення вказаних цілей суб'єкти макrorівня використовують розгалужений цільовий інструментарій, а саме: податкові, монетарні, тарифно-цінові, інвестиційні, кредитні, амортизаційні, гедоністичні, культурологічні та компетентні соціально-економічні важелі. Безумовно, всі ці важелі меншою чи більшою мірою впливають на діяльність та розвиток підприємств, хоча за своєю природою і призначенням вони мали б виконувати інші завдання в контексті забезпечення розвитку держави.

Зважаючи на те, що важелі, сформовані на макrorівні, характеризуються значною силою впливу, обов'язковим характером до виконання, масштабністю охоплення суб'єктів підприємницької діяльності, низьким рівнем зворотного реагування, директивним характером, інерційністю та

негнучкістю, підприємства змушені реагувати на них шляхом адаптування, регулювання і трансформування власної діяльності. Проблемою також є те, що широкий спектр важелів макrorівня доволі складно узгодити між собою для забезпечення синергійного ефекту.

Суб'єкти господарювання нечасто можуть впливати на зміст соціально-економічних важелів, що формуються на макrorівні. Винятками є вплив через профільні асоціації, а також коли йдеться про природні монополії – через стратегічні підприємства для держави. Водночас указані важелі можуть бути також спрямовані на активізування підприємницької діяльності шляхом зменшення податкового навантаження, митних тарифів, тарифів на паливо та енергію, зменшення облікової ставки НБУ, формування сприятливого курсу національної валюти тощо. Таким чином, соціально-економічні важелі макrorівневого характеру можуть чинити пряму або опосередковану дію на забезпечення полівекторного розвитку організацій.

Суб'єкти мезорівня пов'язані насамперед із регіоном функціонування підприємства та галузевою приналежністю (органи місцевого самоврядування, об'єднані територіальні громади, галузеві органи тощо). Вони також переслідують властиві їм цілі, які пов'язані з розвитком окремих галузей економіки, підвищенням інвестиційної привабливості регіонів, створенням нових робочих місць у галузі чи регіоні, формуванням сприятливих умов для підприємств певних видів економічної діяльності, залученням іноземних інвесторів в економіку регіону, розбудовою інфраструктури регіону, активізуванням транскордонної співпраці тощо. Соціально-економічні важелі, що сформовані на мезорівні, за своїми характеристиками наближаються до важелів макrorівня, адже вони також мають здебільшого директивний характер. Відтак, на їхній зміст суб'єкти підприємницької діяльності можуть впливати доволі обмежено. Вплив таких важелів охоплює підприємства відповідного регіону чи галузі та потребує від організацій їхнього належного врахування у власній діяльності. Закономірно, що характер і спектр соціально-економічних важелів мезорівня дещо відрізняється від важелів макrorівня та охоплює [1; 3; 7]:

- податкові важелі: місцеві податки та збори, податки, що стосуються підприємств певного галузевого спрямування, мита на окремі товарні групи, акцизні податки тощо;
- тарифно-цінові важелі: тарифи на воду, паливо та енергію, що встановлюються на регіональному рівні;
- інвестиційні важелі: інвестиції, що вкладаються відповідним регіоном у розвиток інфраструктури, інвестиційна привабливість регіону та галузі, інвестиційні ресурси регіональних інвестиційних фондів тощо;

– кредитні важелі: спеціальні кредитні програми регіонального чи галузевого спрямування, доступність кредитів для підприємств у певному регіоні;

– гедоністичні важелі: якість життя населення у певному регіоні, середній рівень доходів та купівельна спроможність населення, рівень соціального захисту;

– культурологічні важелі: традиції та звичаї, культура споживання, що склалась у певному регіоні чи стосується продукції певної галузі, тощо.

На мікрорівні йдеться про формування соціально-економічних важелів як на підприємствах, так і зацікавленими особами, що безпосередньо взаємодіють із бізнесом (споживачами, постачальниками, конкурентами, фінансово-кредитними установами, транспортними, страховими, аудиторськими, консалтинговими компаніями тощо). Якщо вказані важелі формуються власниками, керівниками та фахівцями суб'єктів господарювання, то такі інструменти впливу характеризуються такими особливостями:

- яскраво вираженим цільовим характером;
- залежністю від впливу соціально-економічних важелів макро- та мезорівнів;

– високою гнучкістю;

– адаптивністю;

– врахуванням стратегічних орієнтирів діяльності підприємств;

– дієвим впливом на забезпечення полівекторного розвитку підприємств;

– керованістю та можливістю вдосконалення під впливом зворотного зв'язку;

– адресністю використання;

– відповідальністю суб'єктів за формування важелів;

– більш якісним узгодженням між собою для забезпечення синергійного ефекту;

– ідентифікацією кореляції між впливом важелів та отриманими результатами щодо розвитку;

– векторністю впливу тощо.

Вплив соціально-економічних важелів на підприємство з позиції стейкхолдерів (споживачів, конкурентів, сервісних та супровідних компаній) є найбільш вагомим і динамічним, оскільки він є прямим та безпосереднім. Зокрема, споживачі перманентно на засадах власного попиту, споживчого вибору, платоспроможності, а також потреб та уподобань впливають на виробничо-господарську діяльність суб'єкта господарювання, його вироб-

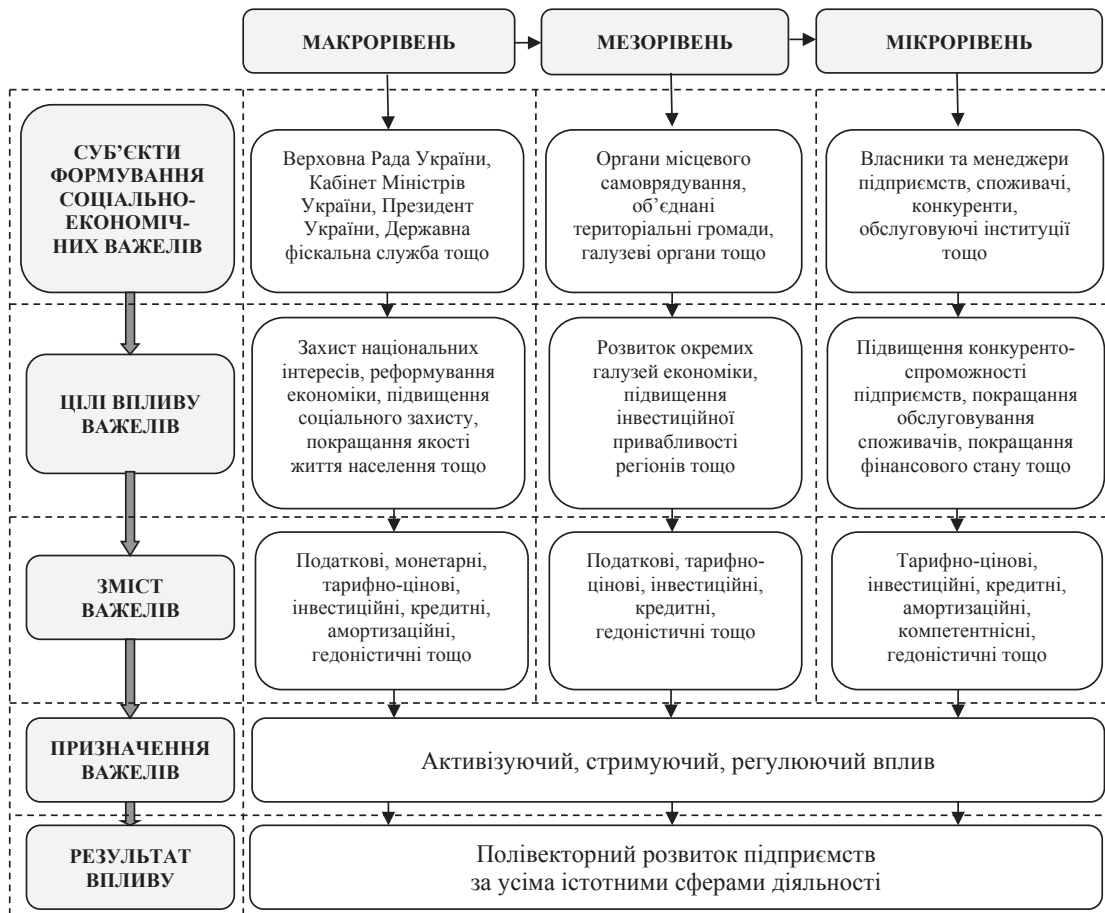

Рис. 1. Концептуальна модель впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємства

Джерело: сформовано автором

ничу програму, споживчі параметри продукції, цінову та рекламну політику, інноваційну діяльність, брендово-іміджеву складову тощо. Вплив споживачів є найбільш істотним із позиції кожної організації, оскільки саме для задоволення їхніх потреб вони створюються, видозмінюються, розвиваються, впроваджують організаційні зміни тощо.

Вплив конкурентів на діяльність підприємств різного профілю та спеціалізації також складно переоцінити, адже на підставі цінової політики, бонусів, знижок, рекламних заходів, товарно-новинок, упакування, бренду, торговельної марки тощо вони змушують компанії приймати реактивні рішення. Саме дії конкурентів зазвичай є рушійною силою полівекторного розвитку підприємств, адже вони потребують належного реагування та трансформування власної діяльності. Зважаючи на це, в організації має бути створена дієва система моніторингу ринку та діагностики дій конкурентів, що дасть змогу забезпечити ефективну інформаційну підтримку управлінських рішень щодо організаційного розвитку [4; 5; 8].

Дії постачальників ресурсів (енергетичних, матеріальних, сировинних, трудових, технологічних тощо) на засадах цін, асортименту, умов поставки, надійності, ризиковості та оперативності постачання визначають умови функціонування підприємств та стимулюють їх до різноформатних організаційних перетворень, що пов'язані із забезпеченням ресурсоощадності й оптимізації запасів. Такі організації, як транспортні, страхові, юридичні, консалтингові, аудиторські, фінансово-кредитні тощо, супроводжують діяльність та розвиток суб'єктів господарювання з інфраструктурної точки зору. Фактично вони створюють умови для більш динамічного розвитку, оскільки якісне надання ними спеціалізованих послуг підприємству сприяє пришвидшенню та активізації трансформацій за різними сферами функціонування.

Суб'єкти мікрорівня порівняно із суб'єктами макро- та мезорівнів є дещо обмеженими у використанні соціально-економічних важелів. Вони, зокрема, мають можливість формувати і використовувати тарифно-цінові, інвестиційні, кредитні, амортизаційні, компетентнісні, гедоністичні, культурологічні та інші важелі.

На рис. 1 наведена концептуальна модель впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємства.

Виконані дослідження свідчать, що незалежно від суб'єктів формування та використання соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства існують певні загальні принципи щодо їх добору та розроблення, а саме:

– відображення у соціально-економічних важелях їхнього інформаційного насичення та відповідності цілям, що переслідуються;

– узгодженість і збалансованість різноманітних соціально-економічних важелів у контексті досягнення стратегічних цілей на макро-, мезо- та мікрорівнях національної економіки;

– зрозумілість змістового та функціонального наповнення важелів, що надалі повинно відобразитись у їхній наслідковій дієвості;

– обґрунтованість соціально-економічних важелів, оскільки їхній вплив повинен мати очевидні позитивні результати у сфері забезпечення полівекторного розвитку підприємств;

– структурованість важелів, що пов'язано із їхньою природою інструментального впливу в контексті методів та засобів;

– алгоритмізація впливу важелів, що зумовлює логіку поведінки суб'єктів підприємницької діяльності в разі використання важелів;

– обмеження кількості важелів, оскільки за умови значної такої кількості розпорошується їхній цільовий вплив;

– урахування синергійного ефекту впливу сукупності соціально-економічних важелів, що характеризується підсиленням як позитивного, так і негативного ефекту в процесі їхньої взаємодії;

– економічність використання важелів, що передбачає співвідношення витрат на їхнє формування і використання, а також кінцевих результатів;

– оптимізація важелів на засадах вибору найбільш дієвих та ефективних із множини альтернатив відповідно до встановлених цілей.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, вплив соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємства здійснюється суб'єктами макро-, мезо- та мікрорівнів. При цьому уповноважені суб'єкти переслідують властиві їм цілі, керуються цільовими інтересами, що потребує узгодження системи важелів впливу для забезпечення синергійного ефекту.

Перспективи подальших розвідок за проблемою повинні полягати в ідентифікуванні сильних та слабких боків суб'єктно-ієрархічного підходу до формування соціально-економічних важелів впливу на розвиток підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базарова Л.А. Менеджмент устойчивого развития компании : [монография] / Л.А. Базарова. – М. : АСВ, 2007. – 200 с.
2. Василенко В.А. Диагностика устойчивого развития предприятия : [монография] / В.А. Василенко. – Киев : Центр учебной литературы, 2006. – 184 с.
3. Гриньов А.В. Инновационный розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління : [монография] / А.В. Гриньов. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 308 с.

4. Кузьмин О.Е. Комплексная диагностика развития машиностроительных предприятий / О.Е. Кузьмин, О.Г. Мельник // Бизнес Информ. – 2010. – № 3(2). – С. 60–67.

5. Мельник Л.Г. Экономика развития : [учеб. пособ.] / Л.Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2013. – 784 с.

6. Мищенко С.Г. Стимулирование экономического развития: аспекты налогообложения : [моно-

графия] / С.Г. Мищенко. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2009 – 307 с.

7. Розвиток потенціалу підприємства в умовах економіки знань : [монографія] / За заг. ред. А.Е. Воронкової та Ю.С. Погорелова. – Луганськ : Ноулідж, 2012. – 380 с.

8. Ячменьова В.М. Стійкість діяльності промислових підприємств: оцінка та забезпечення : [монографія] / В.М. Ячменьова. – Сімферополь : АРІАЛ, 2010. – 472 с.

МІСЦЕ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

PLACE OF SOCIO-ECONOMIC MECHANISM IN ENTERPRISE MANAGEMENT

У статті розглянуто місце соціально-економічного механізму в системі управління підприємством. Визначено низку чинників формування соціально-економічного механізму забезпечення інноваційного розвитку в контексті нових ринкових умов. На основі аналізу різних видів механізмів, які визначені провідними вченими-економістами, запропоновано під соціально-економічним механізмом розуміти взаємопов'язану сукупність цілей та методів, важелів і заходів, за допомогою яких взаємодіють економічна та соціальна компоненти промислового підприємства, з метою забезпечення його інноваційного розвитку.

Ключові слова: механізм, соціально-економічний механізм, система управління, інноваційний розвиток.

В статье рассмотрено место социально-экономического механизма в системе управления предприятием. Определен ряд факторов формирования социально-экономического механизма обеспечения инновационного развития в контексте новых рыночных условий. На основе анализа различных видов механизмов, которые определены ведущими учеными-экономистами,

предложено под социально-экономическим механизмом понимать взаимосвязанную совокупность целей и методов, рычагов и мероприятий, с помощью которых взаимодействуют экономическая и социальная компоненты промышленного предприятия, с целью обеспечения его инновационного развития.

Ключевые слова: механизм, социально-экономический механизм, система управления, инновационное развитие.

The article discusses the the place of socio-economic mechanism in the system management. A number of factors of socio-economic mechanism of providing innovative development in the context of the new market conditions. Based on the analysis of different types of mechanisms that are defined by leading economists suggested in the social and economic mechanism to realize coherent set of objectives and methods, instruments and measures with which interact economic and social components of the industrial enterprise to ensure its innovation.

Key words: mechanism, socio-economic mechanism, management system, innovative development.

УДК 330.341.1

Жалдак Г.П.

к.е.н., асистент кафедри менеджменту
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут»

Постановка проблеми. Сучасні ринкові умови та конкурентне середовище потребують використання підприємствами методів забезпечення інноваційного розвитку за рахунок формування ефективних соціально-економічних механізмів. Особливо актуальною ця проблема є для вітчизняних підприємств, оскільки промисловість впливає на темпи та напрями розвитку НТП у багатьох сферах суспільного виробництва та людської діяльності взагалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різного роду механізмів промислового сектору економіки присвячені праці таких учених, як М. Дороніна, В. Бурков та В. Іриков, О. Єрьоменко-Григоренко, А. Єпіфанов, А. Куль-

ман, Ю. Круглов, Л. Лозовський, А. Малицький, Е. Мінаєв, Ю. Овсюченко, Т. Полозова, Б. Райзберг, Б. Стародубцева, О. Супрун, О. Толстікова, А. Чухно та ін.

Вивчаючи наукові напрацювання багатьох учених і практиків, стає зрозумілим, що необхідність розробки та реалізації дієвого соціально-економічного механізму забезпечення інноваційного розвитку підприємств є важливим завданням економіки підприємства. Визначення місця соціально-економічного механізму забезпечення інноваційного розвитку в системі управління підприємством дасть можливість поліпшити показники роботи підприємств у нових умовах господарювання.